

SOHIBQIRON AMIR TEMUR SHAJARASI**Yursinboyev Jahongir Mehrojidin o'g'li**

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti talabasi

Annontatsiya: Amir Temurning oila a'zolari haqidagi ma'lumotlarni bilish, uning kam tilga olinadigan rafiga, o'g'il va qizlari haqida ma'lumot

Kalit so'zlar: Amir Temur, Jahongir, Mironshoh, SHoxruh, Umarshayx, Uljoy Turkon Og'a, Saroy Mulkxonim...

Tarixga nazar tashlar ekanmiz, Movarounnahr hududida qanchadan – qancha asrlarga tatigulik voqeya va hodisalar bo'lib o'tgan. Ammo mustabid tuzum vaqtida o'z tariximizga bo'lgan e'tibor sust kechgan davrdir. Shuni ham ta'kidlash kerakki, O'zbekiston mustaqillikka erishgach o'z tariximizni qayta o'rganish jadallik bilan boshlab yuborildi. Xususan o'sha mustabid yillarida “qonxo'r”, “jallod”, “yo'lto'sar” deb xalq ongiga uqtirilgan. Sohibqiron Amir Temurning qanday shaxs ekanligini nafaqat bizni olimlar, balki butun dunyo olimlari isbotlab berdilar. Binobarin, qariyb 500 yil hukumronlik qilgan temuriylar sulolasi xususida esa, jahon adabiyotida ilmiy asarlar, romanlar hamda sahna asarlari yaratilib kelindi va yaratilmoqda. Shuningdek, jahon olimlari tomonidan temuriylar sulolasining shajarasi ingliz, fransuz va nemis tillarida yozilgan va nashr qilingan. Bizda esa Temur shaxsiga va uning avlodiga nisbatan “bosqinchi”, “qonxo'r” va “jallod” kabi iboralar bilan tamg'a bosib, xalq nazaridan chetlab kelindi. Holbuki, Sohibqiron Amir Temur haqidagi qo'lyozma manbalarni chuqurroq tahlil qilinsa, uning “bosqinchilik” harbiy yurishlarining tub mohiyati nimadan iborat ekanligi bir qadar oydinlashadi. Zotan, Amir Temur Movarounnahrda yirik markazlashgan davlatni barpo etgach, endilikda butun kuch-g'ayratini turkiy xalqlarni birlashtirishga, ya'ni Turk hoqonligi (552 745) davridagi turk xalqining mavqye'ini qayta tiklab, Ulug' Turon davlatini barpo etishga qaratgan edi. Biz uzoq yillar davomida Amir Temur haqida holis o'rgana olmagan edik. Mustaqillikdan so'ng esa bunga qulay vaziyat yaratildi. Amir Temur va temuriylar haqida juda keng qamrovli o'rganish ishlari olib borilmoqda. Xususan, bugun biz ham Amir Temur oilasi haqida so'z yuritimiz.

Otasi – Amir Tarag'ay, Tarag'aybek (tug'ilgan yili noma'lum, vafoti 1360) barlos qabilasining nufuzli oqsoqoli edi. O'zbek xalqi tarkibida to'qson ikki urug' borligini bilamiz. Barlos ana shu "to'qson ikki"ning biridir. Amir Tarag'ay Turkistonning o'sha paytdagi hukmdori Amir Qozog'on oldida ishonch qozongan hurmati bor beklardan hisoblanar, Chig'atoy ulusi beklari qurultoylariga qatnashib turardi. Harbiy ishlarga mayli yo'q, taqvodor musulmon, vaqtini darveshlar bilan o'tkazardi. Sharafiddin Ali Yazdiyning yozishicha, "Tarag'aybek ulamo va sulaho va muttaqiylarga mushfiq va mehribon erdi va bularning majlisiga borur erdi..."

Onasi – Tegin Xotun, Takina begim, Takina Mohbegim (taxm. 1318, Buxoro – 1353, Shahrisabz) Buxoro ulamolari peshvosi mavlono sadr ash-shari'a, ya'ni shariat qonunlarini sharhlovchi alloma Ubaydulloh al-Buxoriyning qizidir. Milodiy 1334-yil 16 yoshda Tarag'aybekka uzatilgan. Oradan ikki yil o'tgach, Temurbek tavallud topdi.

Amir

Temur Shahrisabz yaqinidagi Xo'ja Ilg'or qishlog'ida Barlos beklaridan Muhammad Tarag'ay oilasida 1336 yil 8 aprelda (hijriy 736 yil 25 sha'bon seshanba) dunyoga kelgan. Uning otasi Tarag'ay bahodir Qashqadaryo vodiysidagi barlos urug'ining boshlig'i bo'lib, Xo'ja ilg'or qishlog'idan edi. Onasi esa Takina Moh begim bo'lgan.

Muhammad Jahongir Mirzo Amir

Temurning katta o'g'li bo'lib 1356 yil tug'ilgan, uning onasi Turmish Og'odir. 1373 yil yilda Jahongir Mirzo Xorazm shohi Husayn So'fining qizi Sevin bekani o'z nikohiga oladi. 1374 yil Jahongir Mirzo Ilyos Yasuriyning qizi Baxt Mulk Og'oga uylanadi. Undan tug'ilgan o'g'ilga Pir Muhammad Mirzo deb ism qo'yishadi. Ammo u 1376 yil 20 yoshida kasal bo'lib o'ladi.

Uning

farzandlari: Muhammad Sulton Mirzo Jahongir Mirzoning katta o'g'li. U 1376 yil Yusuf So'fining qizi Xonzodaga uylanadi. Pir Muhammad Mirzo Jahongir Mirzoning 2 o'g'li bo'lib Baxt Mulk Og'oning o'g'lidir. Umar Shayx Mirzo Amir Temurning 2-o'g'li bo'lib 1356 yilda tug'ilgan. Umar Shayx Mirzoning onasi To'lin Og'odir. Umar Shayx Mirzo Kurdistondan o'tib borayotganda, yo'l chekkasidagi Harmotu qal'asiga ko'zi tushadi.

Qal'ani yaqinroqdan tomosha qilish niyatida bir tepalikka chiqib, qal'a tomon nazar tashlaydi. Shu payt qal'a ichidan otilgan nogahoniy o'q Mirzoning qulog'i tagidagi ko'k tomiriga kelib tegadi va Umar Shayx Mirzo shu zahotijon beradi. Umar Shayx Mirzo jasadini avval Sherozga muvaqqad dafn qiladilar. Keyinchalik marhum Umar Shayx Mirzoning xotinlari Sevinch Qutlug' Og'o begim, Beka Mulk Og'o begim va Mulkat Og'o begimlar hamda hali voyaga yetmagan (sag'ir) o'g'li Iskandar Mirzolar jasadni Sherozdan Keshga (Shahrisabz) olib keladilar va temuriylar xonadoni uchun maxsus qurilgan daxmaga dafn qiladilar.

Uning farzandlari: Pir

Muhamad Mirzo Umar Shayx Mirzoning katta o'g'li bo'lib, 1379 yilda tug'ilgan. Solih Mirzo 1406 yilda tug'ilgan. Rustam Mirzo Umar Shayx Mirzoning 2 o'g'lidir. U 1381 yilda tug'ilgan. Iskandar Mirzo Umar Shayx Mirzoning 3 o'g'lidir. U 1384 yilda tug'ilgan. Onasi Mulkat Og'o begim edi. Ahmad Mirzo Umar Shayx Mirzoning 4 o'g'lidir. U 1388 yilda tug'ilgan. Saydi Ahmad Mirzo amirzoda Umar Shayx Mirzoning 5 o'g'lidir. U 1391 yilda tug'ilgan. Boyqaro Mirzo Umar Shayx Mirzoning 6 o'g'lidir. U 1393 yilda tug'ilgan. Uning onasi Mulkat og'o

begimdir. Mironshoh Mirzo Amir Temurning 3 o'g'li bo'lib, 1366 yil tug'ilgan. U Temurning Xurosonga yurishlarida 14 yoshidanoq ishtirok etgan. Xarbiy kuchni yaxshi egallagan. 1393 yil Temur Shimoliy Eron, Iroq va Zakavkaziyani Mironshohga topshiradi. Uning farzandlari: Abubakr Mirzo 1382 yil Mironshohning mo'g'ul xotidan tug'ilgan. Umar Mirzo Mironshoh Mirzoning 2 o'g'lidir. U 1383 yilda tug'ilgan. Xalil Sulton Mirzo Mironshoh Mirzoning 3 o'g'lidir. U 1384 yilda tug'ilgan. U yoshligidan Saroy Mulk Xonimni tarbiyasida bo'lgan. Iyjal Mirzo Mironshoh Mirzoning 4 o'g'lidir. U 1387 yilda tug'ilgan. Suyurg'atmish Mirzo Mironshoh Mirzoning 5 o'g'lidir. U 1399 yilda tug'ilgan. U biron viloyatga hukmronlik kilmasdan 1411 yil vafot etgan. Sulton Muhammad Mirzo Mironshoh, Mirzoning 6 o'g'lidir. Uni qachon to'g'ilib va qachon vafot etgani noma'lum.

Shohruh

Mirzo Amir Temurning to'rtinchi o'g'li bo'lib u 1377 yil tug'ilgan. Uning onasi Tag'oy Turkon Og'odir. U yoshligidann Saroy Mulk Xonim tarbiyasida bo'lgan. U 20 yoshida otasining Falastin yurishida qatnashadi. 1397 yilda unga Xuroson, Seyston va Mozandaron hokimligi topshiriladi. U yoshligidan shariatga kattiq rioya qilgan. Shuning uchun Temur uni valiaxt qilishni xush ko'rmagan edi. Temur vafotidan keyin taxtga davogar bo'ladi va Pir Muhammad bilan sulh tuzib Xalil Sultonga yurish qilgan edi. Pir Muhammad vafotidan so'ng o'zi kurasha boshlaydi. 1409 yilga kelib Samarqandni oladi va o'g'illariga hududlarni bo'lib berib, o'zi Hirotga qaytadi. Uning davrida mamlakat bir muncha gullaydi va poytaxtni Hirotga ko'chiradi. U ko'pincha davlat ishlarini xotini Gavharshod bilan boshqarar edi. Ancha qarib qolgandan keyin taxt vorisini tayinlay olmay qoldi, xotiniga esa nabirasi Alouddavla Mirzoni mo'ljallagan edi. U o'z ajali bilan 1447 yilda vafot etadi.

Uning farzandlari: Ulug'bek

Mirzo Shohruh Mirzoning to'ng'ich o'g'lidir. Ibrohim Mirzo Shohruh Mirzoning 2 o'g'lidir. U 1394 yilda tug'ilgan. Uning onasi To'ti begim edi. Boysung'ur Mirzo Shohruh Mirzoning 3 o'g'lidir. U 1397 yilda tug'ilgan. Suyurg'atmish Mirzo Shohruh Mirzoning 4 o'g'lidir. U 1398 yilda tug'ilgan. Onasi Mulkat Og'o begimdir. Muhammad Juki Mirzo Shohruh Mirzoning 5 o'g'lidir. U 1403 yilda Hirotda tug'ilgan. Onasi Gavharshod begim edi.

Amir Temurning qizlari:

O'gi

Begi Xonim Amir Temurning katta qizidir. O'gi Begi Xonimning onasi Turshush Og'adir. Shuningdek, O'gi Begi Xonimning qaysi yilda tug'ilgani haqida aniq ma'lumot yo'q. 1382 yilda O'gi Begi Xonim to'satdan og'ir bedova kasalga uchraydi shu yil oxirida vafot etadi. Sulton Baxt begim Amir Temurning ikkinchi qizidir. Sulton Baxt begimning onasi sohibqironning ikkinchi xotini O'ljaoy Turkon Og'o begim edi. U 1366 yildayoq vafot etganligi ma'lum. Sulton Baxt begimning tug'ilgan yilini 1360 -1366 yillar orlig'i deb taxmin qilish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Boboev Halimboy. Amir Temur va temuriylar saltanati. Toshkent, "Kamalak" 1996.
2. Fayziev T. Temuriylar shajarasi. Toshkent, 1995.
3. Mo'minov I. Amir Temurning O'rta Osiyo tarixidagi o'rni va roli haqida. Toshkent, 1960.
4. <https://uz.denometr.com>
4. <https://e-tarix.uz>